

تعاونی مطبوعات

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

علی اکبر قاضی زاده

داشت و این دو هریک در رأس دو مؤسسه مطبوعاتی بزرگ قرارداشتند. اگرچه کانونها و انجمنهای مطبوعاتی دیگری نیز در آن سالها و سالهای پیش و پس از آن پدید آمدند، اما هیچ یک نتوانستند به اندازه این سندیکا به اهل مطبوعات خدمت کند. فشار برای برقراری حداقل دستمزد، حقوق ایام تعطیل، بیمه، از کارافتادگی و ... از خدمات این سندیکا بود. در عین حال و به هر کیفیت که بود سندیکا حتی موفق شد برای گروهی از کارکنان مطبوعات مسکن تأمین کند، یا لاقط در راه برقراری چنین امکانی تأثیر بگذارد.

آقای مسعود بوزین در شماره سوم از سال دوم رسانه مطلبی با عنوان «انجمنهای مطبوعاتی ایران تا سال ۱۳۵۷» ارائه کردند و آقای فرید قاسمی به بنده تکلیف کردند تا در مورد تنها تشکل مطبوعاتی مطلبی تقدیم کنم. یعنی مطلبی در مورد شرکت تعاونی مطبوعات کشور برای آگاهی خوانندگان و ثبت در جریده روزگار عرضه بدارم. کوششهایی که در سال ۱۳۴۱ در زمینه تأمین حقوق صنفی و شغلی مطبوعات به تشکیل و فعالیت «سندیکای نویسندگان و خبرنگاران» مطبوعات انجامید. در آغاز به طور طبیعی، این سندیکا دو مخالف بزرگ

بنابراین، مطبوعات هم می‌توانستند و می‌توانند یک صنف به حساب آیند و دست اندرکاران آن اتحادیه‌ای از خود داشته باشند.

از زمان تصویب این قانون تا امروز، قانون نظام صنفی، صدها صنف و پیشه و حرفه را زیر پوشش گرفته و این اتحادیه‌ها تلاش می‌کنند تا پاسدار منافع اعضا و تأمین‌کننده نیازهای حقوقی و حرفه‌ای همکاران باشند.

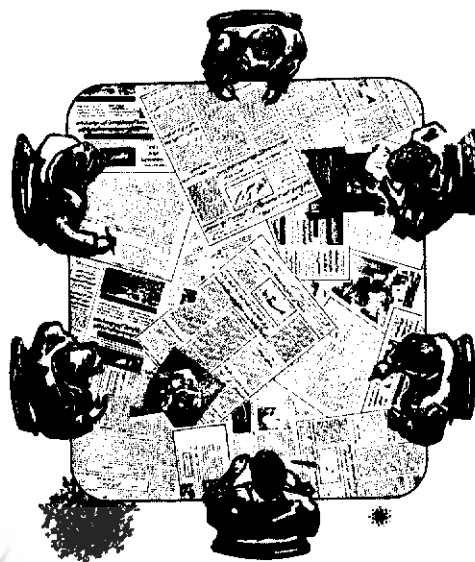
مطابق قوانین کشور، به غیر از اتحادیه‌ها، تشکیل دیگری زیر نام تعاونیها با میدان عمل محدودتر و وظایف متفاوت، روا شمرده شده است. تعاونیها در اشکال مختلف تولید، توزیع، خدمات، حمل و نقل و از این قبیل باید نیازهای یک گروه (یک وزارت، سازمان، مؤسسه یا یک محله یا یک صنف) را تأمین و میان اعضای خود توزیع کنند. در واقع تعاونیها، مطابق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به منظور خلع ید از واسطه‌ها و تأمین منافع و نیازهای گروهی پدید می‌آیند.

در سال ۱۳۶۵، در شرایطی که جز سازمانهای مطبوعاتی بزرگ، تعداد اندکی نشریه تخصصی و عمومی فعالیت داشتند، نخستین فکرها، برای تشکیل اتحادیه یا تجدید حیات سندیکای مطبوعات قوت گرفت. بعضی برخوردارهای ناروا در حوزه‌های خبری، وضعیت نامطلوب زندگی و مشکلات و معضلات حرفه‌ای، در طرح مجدد این فکر تأثیر می‌گذاشت. در آن زمان، ابتدا موضوع در حضور آقای دکتر خاتمی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی وقت، مطرح و سپس، بیش از همه از سوی مهندس ابوالقاسم گلباف (بعدها مدیر مسئول نشریه گزارش)، ارمی (آن زمان خبرنگار رسالت)، کاظمی و دیگران دنبال شد. به دلیل نشناختن گذرگاههای قانونی، پرهیز مسئولان و قلت تعداد نشریات و روزنامه‌نگاران در آن زمان، این فکر به نتیجه مطلوب نرسید. کوشش دیگری از سوی دکتر گل‌افرا (صاحب امتیاز نشریه کشاورز و سپس خورجین) و مهندس گلباف برای ایجاد «سندیکای نویسندگان مطبوعات کشاورزی ایران» وابسته به اتحادیه جهانی نویسندگان مطبوعات کشاورزی نیز صورت گرفت.

این کوششها و پیگیریهای پراکنده و بدون سازمان، در بیست و سوم مهرماه ۱۳۶۷، به تشکیل جلسه‌ای در حضور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی انجامید. مطبوعاتیان حاضر در جلسه خواستار تأسیس نهاد یا تشکیلاتی برای حفظ منافع خود شدند و مقرر شد شکل حقوقی چنین تشکیلاتی، «تعاونی» باشد.

دو روز بعد، در بیست و پنجم مهرماه سال ۱۳۶۷، در نشستی با حضور ۳۲ صاحب امتیاز فعال در آن زمان (غیر از تعدادی نشریه غایب و سه روزنامه کثیرالتشعار)، آقایان محمد مهدی عبد خدایی، از منشوربرادری، غفور گرشاسبی از روزنامه ابرار و دکتر فریدون گل‌افرا، از ماهنامه کشاورز، به عنوان هیأت مؤسس انتخاب شدند، تا پیگیری و هماهنگی را ادامه دهند. از جمله تصمیمات این جلسه برگزاری مجمع عمومی (مؤسس) بود و پس از برگزاری این مجمع اعضای هیأت مدیره تعاونی مطبوعات کشور به این شرح انتخاب شدند:

آقای دکتر گودرز افتخار جهرمی
آقای محمد مهدی عبد خدایی
آقای غفور گرشاسبی
آقای مهندس نادر کاووسی

همچنین سندیکا حرکت انقلابی روزنامه‌نگاران را با خروش ضد شاهنشاهی مردم همراه کرد و مقرر کرد که تا برداشتن سانسور و تا مردمی شدن مطبوعات، کارکنان مطبوعات دست به قلم و کاغذ و ماشین نزنند. این نکته، معمولاً فراموش می‌شود که این همراهی در پیروزی انقلاب چه تأثیر نیکویی بخشید و به سهم خود توفیق مردم را در جانفشانی‌های ضد شاه‌ی تسهیل کرد. این نیز شورانگیز است که به یاد آوریم، مردم قدردان و انقلابی، هزینه زندگی دست اندرکاران انقلابی مطبوعات را با شوق و رغبت متکفل شدند، و در مقابل، سندیکا با سپاس از احساسات شورانگیز مردم، اعلام کرد که کارکنان مطبوعات در همراهی یا خروش مردم، این پرداختها را مصرف نمی‌کنند.

صرفنظر از بعضی اشخاص و عناصر، که اهل مطبوعات هم آنان رانمی‌پذیرفتند، مسئولان سندیکا، از جمله روزنامه‌نگاران و دست اندرکاران شریف مطبوعات بودند و بسیار تلاش کردند تا منشأ خدماتی برای همکاران خود باشند.

در سال ۱۳۵۸ به موجب مصوبه شورای انقلاب تمامی فعالیتهای سندیکایی تعطیل شد. اما براساس قانون نظام صنفی، مصوب تیرماه ۱۳۵۹ شورای انقلاب، صاحبان حرف و مشاغل گوناگون به موجب مقررات و آئین‌نامه‌هایی توانستند برای خود اتحادیه‌هایی تأسیس کنند. ماده دوم قانون نظام صنفی، تصریح می‌کند: «شخص حقیقی یا حقوقی، که در یکی از فعالیتهای صنفی، اعم از تولید، تبدیل، خرید و فروش، توزیع و انجام خدمات بدنی یا فکری سرمایه‌گذاری ... [و] محل کسبی دایر و یا وسیله کسبی فراهم کند و تمام یا قسمتی از کالا و یا محصول و یا خدمات را مستقیماً به مصرف‌کننده عرضه نماید، فرد صنفی شناخته می‌شود».

فعالیت‌های تعاونی مطبوعات از همان زمان در دفتر مجله کشاورز و زیر نظر دکتر گل افرا ادامه یافت. اما از پاییز سال ۶۹ با انتخاب آقای محمدمحسن سازگارا به عنوان مدیر عامل تعاونی مطبوعات، دوره جدیدی از فعالیتها را آغاز کرد.

چرا کارکنان مطبوعات، به رغم قدرت معنوی که دارند، هنوز سندیکایی تشکیل نداده‌اند؟

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تا اوایل سال ۱۳۷۱ برای ۵۱۸ متقاضی پروانه انتشار صادر کرده است. این تعداد را در تاریخ روزنامه‌نگاری ایران بی‌سابقه می‌دانند. اما حقیقت این است که به عللی، در این مجموعه روزنامه‌نگاران حرفه‌ای چندان جمعیت گسترده‌ای نیستند. منظور از روزنامه‌نگار حرفه‌ای کسی است که در آمد دیگری جز دستمزد روزنامه یا نشریه‌ای که در آن کار می‌کند، نداشته باشد. در حال حاضر چه در مؤسسات بزرگ و چه در دفترهای نشریات کوچک تعداد چنین روزنامه‌نگارانی بسیار اندک است.

حقیقت این است که درآمد مشاغل مطبوعاتی (بویژه نویسندگی) چنان اندک و ناکافی است (در مقایسه با مشاغل خدماتی دیگر، مثلاً حسابداری و نه مشاغل آزاد) که این درآمدها برای گذران زندگی کارکنان مطبوعات کفایت نمی‌کند. در نتیجه شیفتگان روزنامه‌نگاری، غالباً از محل درآمد کار دیگری گذران می‌کنند. جز این، مانع دیگری که در این راه وجود دارد ترس از نام تشکیلات روزنامه‌نگاری است که ناچار حرکتی سیاسی باید به شمار آید.

اما مهمترین عامل یا مانع برای ایجاد تشکیلات روزنامه‌نگاران عامل درون مطبوعاتی است. به این معنا که سندیکا قرار است از حقوق چه کسانی در مقابل چه کسانی حمایت کند؟

از چند موسسه مطبوعاتی بزرگ که بگذریم، اغلب کارکنان مطبوعات در موسساتی کار می‌کنند که دارای توان مائی و تشکیلات سازمانی ضعیفی هستند. همان گونه که عرض شد مدیران و صاحبان این دفترهای مطبوعاتی، روزگاری نه چندان پیش، روزنامه‌نگار یا به هر صورت مطبوعاتی بوده‌اند. اغلب مدیران مطبوعات امروز (ارباب جراید پیشین)، کسانی هستند که از نظر وضع مالی و سازمانی، چندان امتیازی بر نویسندگان مطبوعات ندارند. اینان به سبب هزینه‌های کمرشکن کاغذ، خدمات چاپی و توزیع، چنان در چنبر بدهیها و تعهدات خود گرفتار شده‌اند که اصولاً نمی‌توان از آنان چندان توقعی داشت. خلاصه آنکه در مقابل چنین مدیرانی، فعالیت‌های سندیکایی معنایی دور از ذهن است.

لطفاً این موضوع را ابدأ چنین تلقی نفرمایید که نویسندگان و دست اندرکاران مطبوعات مشکل سندیکایی ندارند. این رسم کهنه و زنده هنوز جاری است که دستمزد کارکنان تحریریه آخرین قلم پرداختنیها باشد. نویسندگان و کارکنان مطبوعات به دلایل مختلف بر بستگیهای خود با نشریه‌ای که برای آن کار می‌کنند نمی‌توانند حساب کنند. بسیار بدیهی و طبیعی است که گروه نویسندگان یک نشریه که علی‌الاصول سرمایه‌های یک نشریه و پیش برنده اهداف آن هستند، یکجا تعویض شوند، یا به تدریج از محل فعالیت خود دور افتند. هنوز مبنای محاسبه حق‌التحریر، هیچ مناسبتی با هزینه‌های زندگی، تورم و دیگر هزینه‌های زندگی ندارد. هنوز نویسنده مطبوعاتی، عکاس نشریه، صفحه‌آرای مجله و دیگران کمترین احساس بستگی با نشریه‌ای که در آن کار می‌کند، ندارد. اما به دلایلی که گفته شد، هنوز سندیکا یا اتحادیه‌ای قادر نیست از این حقوق دفاع کند.

تعاونی مطبوعات کشور، براساس اساسنامه‌ای که دارد و شکل حقوقی و قانونی خود نمی‌تواند در برآوردن این نیازها مؤثر باشد. عضویت در

شرکت تعاونی مطبوعات کشور «برای کلیه صاحبان امتیاز و یا مدیران مسئول مطبوعات که دارای تاریخ انتشار بوده و از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دارای پروانه معتبر می‌باشند و به تمام یا قسمتی از خدمات شرکت نیازمند باشند ... آزاد است»

بنابراین، تعاونی مطبوعات کشور در اصل برای تأمین نیازهای مدیران مسئول یا صاحبان امتیاز نشریات تشکیل شده است؛ مهمترین این نیازها، تأمین کاغذ فیلم و زینک است.

اما به طور خلاصه، تعاونی مطبوعات کشور، برای مطبوعات در دو زمینه اصلی فعالیت دارد: نخست، برآوردن نیازهای شغلی و صنفی مطبوعات. دوم کمک به ارتقای جایگاه اجتماعی مطبوعات. تعاونی مطبوعات کشور (خانه مطبوعات)، در طی یک سال و نیم فعالیت جدی خود توانست با یاری مسئولان و حمایت اهل قبیله مطبوعات، خدمات قابل توجهی ارائه کند. مهمترین اقدامات این تعاونی، برای مطبوعات کشور، اینها بوده است:

تعاونی مطبوعات کشور، در سال ۱۳۷۰ توانست با موافقت رئیس جمهوری، تعداد ۱۰۰ دستگاه وانت برای مطبوعات مختلف تهیه کند. برای نخستین بار، پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تعاونی مطبوعات موفق شد برای کارکنان نشریات عضو، امکان تأمین ۳۰۰ دستگاه مسکن را ایجاد کند و امیدوار است که این تعداد به زودی دوبرابر یا بیشتر شود. غیر از فعالیت مطبوعات بزرگ برای تأمین مسکن کارکنان خود، در طی ۱۵ سال اخیر، این نخستین برنامه تأمین مسکن کارکنان مطبوعات به شمار می‌آید. پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، با پیگیری سندیکای روزنامه‌نگاران، نخست وزیر وقت با ساخته شدن کوی نویسندگان مطبوعات (غرب شهر آرا) موافقت کرد.

این تعاونی، توانست موافقت بنیاد مستضعفان را برای واگذاری تعدادی موتور سیکلت به دفاتر مطبوعات کوچک جلب کند.

تعاونی مطبوعات کشور، کارهای نخستین ایجاد یک شبکه توزیع مطبوعات را به پایان برد. در حال حاضر، تعاونی مطبوعات برای تحویل نخستین گروه کیوسکها به متقاضیان، برای راه‌اندازی شبکه دوم توزیع مطبوعات تهران که بتواند این کار را مطلوب‌تر و مناسب‌تر صورت دهد آمادگی دارد.

تعاونی مطبوعات کشور پس از برگزاری جلسه‌های متعدد موفق شد تا موافقت اتحادیه چاپخانه داران را برای رعایت تعرفه خدمات چاپی ویژه برای مطبوعات جلب کند. به این معنا که اتحادیه چاپخانه داران موافقت کرد که چاپخانه‌ها امور چاپی مربوط به مطبوعات را با تعرفه پایین‌تری نسبت به سفارشهای چاپی دیگر بپذیرند. بدون شک این توافق یک حادثه و مبنای جدید در زمینه فعالیت‌های مطبوعاتی به شمار می‌آید.

با جلب اعتبارات دولتی، کارهای اولیه ورود و راه‌اندازی چاپخانه بزرگ تعاونی مطبوعات کشور به پایان رسید و دستگاهها و تجهیزات آن به زودی حمل خواهد شد. این چاپخانه قادر خواهد بود نیازهای مطبوعات کوچک به خدمات چاپی را برآورده کند.

وزارت جهاد سازندگی با واگذاری یک قطعه زمین در اراضی تلو برای ایجاد تاسیسات رفاهی برای مطبوعات کشور موافقت کرد. در این اراضی

تاسیساتی چون باشگاه، برج مطبوعات و چاپخانه ساخته خواهد شد. تعاونی مطبوعات توانست در جلب اعتبار دولتی و سپس خرید و توزیع کاغذ مطبوعات به قیمت مناسب و نیز ملزوماتی چون فیلم و زینک، موفقیت‌هایی کسب کند.

تعاونی توانست در زمینه بیمه‌درمانی کارکنان مطبوعاتی، با تدارک دفترچه درمانی منشأ اثر باشد.

کار ایجاد صندوق تعاون کارکنان مطبوعات، با هدف ارائه وام به اهل قبیله مطبوعات، مراحل آخرین را می‌گذراند و تعاونی امیدوار است از این لحاظ نیز خدمتی ارائه کند.

علاوه بر اینها در جهت ایجاد فضای مطلوب‌تر برای فعالیت‌های مطبوعاتی و ایجاد محیطی توأم با تفاهم برای مطبوعات، تعاونی مطبوعات، این فعالیتها را صورت داده است:

انتشار نشریه درونی برای انعکاس رویدادهای مربوط به مطبوعات کشور با نام کارنامه مطبوعات. از اول سال ۱۳۷۰.

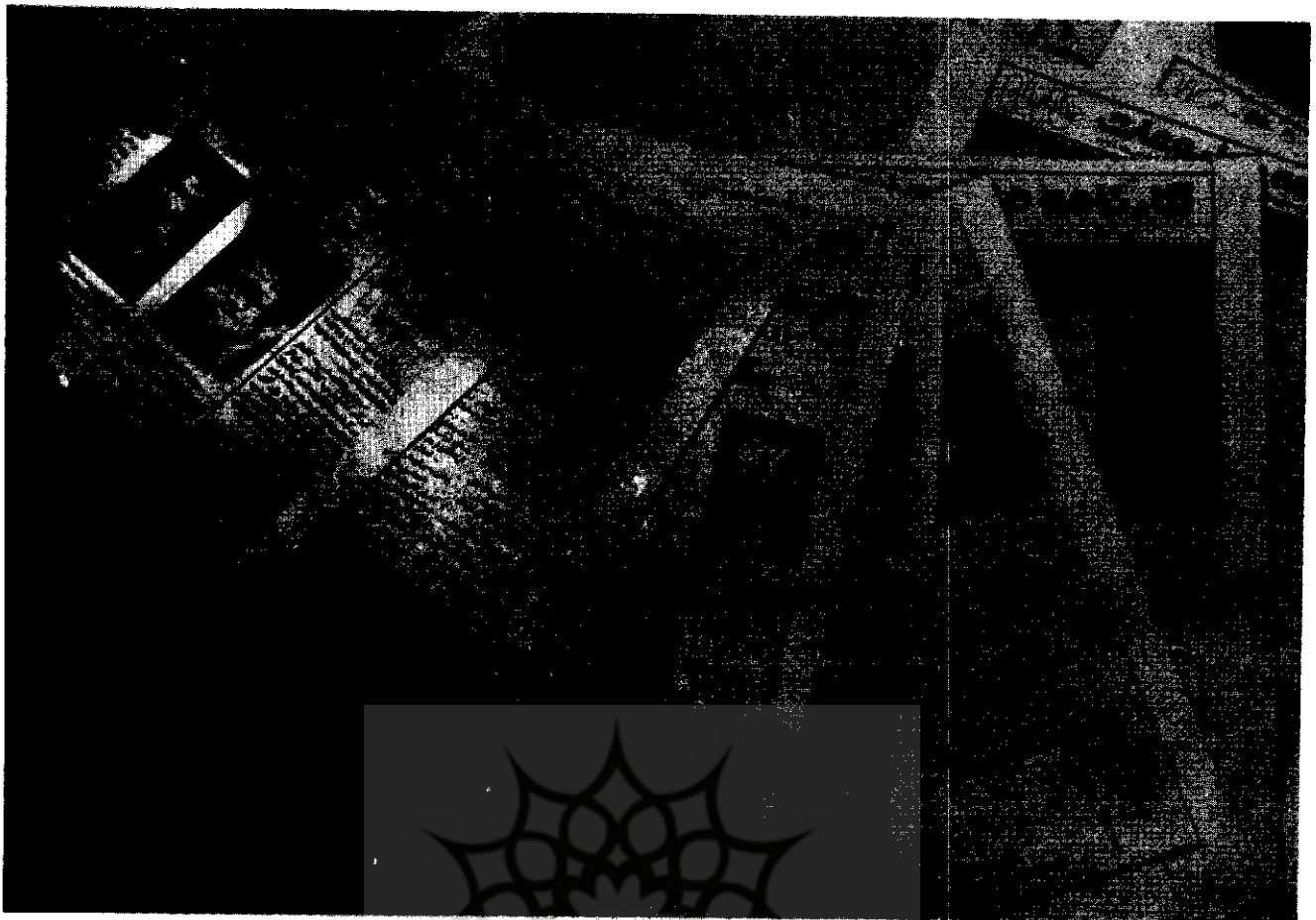
برای نخستین بار، در سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ نمایشگاه تخصصی مطبوعات برگزار شد. در این دو نمایشگاه، مطبوعات این فرصت را یافتند تا با مخاطبان خود به طور مستقیم روبرو شوند.

دست اندرکاران مطبوعات توانستند در سال ۱۳۷۰، در سه گردهمایی مسائل و مشکلات خود را بررسی کنند و برای حل این مشکلات راه حل بیابند.

انصاف باید داد که این خدمات و فعالیتها برای مطبوعات بی‌سابقه بوده است. اما، با وجود این، هنوز می‌توان و باید برای اهل مطبوعات کارها کرد. باید در راه ایجاد محیطی مطلوب برای فعالیت مطبوعاتی طرحهایی آماده اجرا داشت. باید دست اندرکاران مطبوعات پس از پشت سر گذاشتن ۱۵۷ سال، امکانات و مقتضیات کافی برای فعالیت‌های خود داشته باشند. بیش از همه خود دست اندرکاران مطبوعات باید در جلب این امکانات فعالیت کنند و البته مراجع ذیصلاح باید آنان را یاری دهند.

متأسفانه برخی از دوستان مطبوعاتی از سر غفلت در بعضی محافل و

فعالیت‌های فرهنگی مربوط به مطبوعات با هدف ارزشگذاری بر فعالیت‌های مطبوعاتی و شناخت جایگاه مطبوعات در جامعه، تمامی دست اندرکاران مطبوعات را شامل می‌شود.

قرار است تمامی کارکنان مطبوعات از برنامه آموزش کارکنان مطبوعات برخوردار شوند. این برنامه برای هرچه متناسب کردن افزایش عددی مطبوعات با نیروی آماده به کار در این حرفه، از سوی تعاونی مطبوعات کشور، اجرا می‌شود.

بنابراین، انحصار فعالیت‌های صنفی، حرفه‌ای و فرهنگی مربوط به مطبوعات فقط در یک تشکیلات واحد (شرکت تعاونی مطبوعات کشور)، اصولاً در شأن مطبوعات معاصر نیست. مطبوعات بایستی انجمن، اتحادیه، نظام و در عین حال تعاونی از خود داشته باشند.

مجامع، تعاونی را در مقابل سندیکای نویسندگان مطبوعات قرار می‌دهند. گویا این دو با یکدیگر باید تضادهایی داشته باشند. حتی گروهی از همین دوستان تا آنجا پیش رفته‌اند که بگویند بسیاری از فعالیت‌های تعاونی جزو وظایف سندیکا قرار دارد. شاید بخواهند بگویند این وظایف را بهتر است تعاونی به سندیکا واگذار کند.

امروز بسیاری از نویسندگان صاحبان امتیاز نشریات هستند. یقیناً هیچ تعارضی میان تعاونی و سندیکا وجود ندارد. به مصداق «این گوی و این میدان»، تعاونی این آمادگی را دارد که اگر امور سندیکایی را مفید به حال روزنامه‌نگاران تشخیص داد، به نفع سندیکا کنار رود و حتی با هم می‌توان سندیکا را یاری دهد.

به سبب نبود تشکیلات، در این حرفه (مثل اتحادیه یا سندیکای قانونی) تعاونی مطبوعات امور خود را از انحصار خدمت به مدیران نشریات به درآورد و شمول آن را تا کارکنان مطبوعات گسترده. بسیاری از طرح‌های اجرا شده یا در دست اجرای تعاونی، هم مدیران و هم کارکنان مطبوعات را دربر می‌گیرد. از جمله:

طرح تأمین مسکن کارکنان مطبوعات مربوط به تمامی دست اندرکاران مطبوعات است و نه تنها مدیران مسئول و صاحبان امتیاز جراید. بیمه درمانی کارکنان مطبوعات، شامل تمامی کارکنان مطبوعات و خانواده آنان می‌شود.

طرح بیمه اجتماعی، قرار است تمامی کارکنان مطبوعات را دربر گیرد. طرح تأسیس باشگاه مطبوعات، تمامی کارکنان مطبوعات و خانواده آنان را زیر پوشش قرار می‌دهد.

